

LITERAȚIA PENTRU / ÎN FAMILIE - DE LA TEORIE LA PRACTICĂ

ANCA IOANA DOCOLIN

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

anca.docolin@bjc.ro

ABSTRACT: This article aims to define the *family literacy* concept and to analyze *family literacy programs* that were developed in Romania during the last decade in different educational institutions, focusing on the family literacy facilitator's profile. It also shortly describes some successful projects on this topic as well as other interesting family literacy programs that have been taking place in "Octavian Goga" Cluj County Library. The purpose of this approach is not only to offer some best practice examples but to provide some useful recommendations for those who intend to implement such activities.

KEYWORDS: literacy, family literacy, family literacy facilitator, inter-generational program, library

Definirea și istoricul conceptului de „literație”

Literația este considerată un factor esențial în dezvoltarea socio-economică a unei țări, care influențează toate aspectele vieții familiale și comunitare – sănătate, educație, bunăstare financiară și socială.

Definirea *literației* este o sarcină dificilă întrucât acest concept este unul extrem de complex și dinamic. În literatura de specialitate, literația a fost caracterizată ca fenomen social și cultural care se dezvoltă și este practicat în contextul interacțiunii sociale desfășurate pe parcursul întregii vieți a individului. Inițial definită ca abilitatea de a citi, a scrie și a calcula, în decursul anilor, s-a demonstrat că puterea literației rezidă în capacitatea individului de a pune în practică aceste deprinderi în așa fel încât să poată face conexiuni, să interpreteze și să discearnă complexitatea lumii înconjurătoare. Sensul actual al termenului

include aptitudinea de a folosi limbajul, numerele, imaginile, computerele cu scopul de a înțelege, a comunica și a utiliza sistemele de simboluri ale unei culturi. În prezent, conceptul de literație s-a extins astfel încât include abilități de accesare a informației prin intermediul tehnologiei și de evaluare a unor contexte complexe.¹

Termenul englezesc „literacy” este tradus, în prezent, în limba română, ca „alfabetizare”, dar și ca „literație”. Pentru a clarifica, dar și pentru a delimita, într-o anumită măsură, cei doi termeni care circulă în paralel în limba română, este necesar să urmărim evoluția istorică a conceptului. Din 1948, când Declarația Universală a Drepturilor Omului a definit educația ca un drept fundamental, alfabetizarea a fost considerată ca fiind un set de deprinderi tehnice (citit, scris, socotit), prin urmare, promovarea alfabetizării a fost în esență o

¹ Anca Ioana Docolin, „Family Literacy Works! – Literația pentru familie funcționează!”, *Consilierul de lectură*, IV, nr.2 (2018): 42-46.

chestiune de a facilita indivizilor dobândirea acestor abilități, indiferent de conținutul și metodele furnizării lor. Prima definiție convenită la nivel internațional a alfabetizării, una care este încă adesea citată, se regăsește în *Recomandarea UNESCO privind standardizarea internațională a statisticilor educaționale*² din 1958. Aici se afirmă că o persoană alfabetizată este acea persoană care poate să citească și să scrie o scurtă declarație simplă despre viața sa de zi cu zi. Acest lucru este cunoscut sub numele de *alfabetizare de bază* (basic literacy). Așadar, termenul englezesc „literacy” tradus în limba română ca „alfabetizare” se referă, de fapt, la primul nivel de literație.

În anii 1960 și 1970, s-a observat că nivelul de literație este strâns legat de dezvoltarea socio-economică, iar o persoană care deține competențe în acest domeniu este capabilă să funcționeze efectiv în comunitatea din care face parte. Astfel, a luat naștere conceptul de *alfabetizare funcțională*, care reprezintă cel de-al doilea nivel de literație. Conform definiției enunțată de UNESCO în 1978, o persoană alfabetizată funcțional este acea persoană care se poate implica în toate acele activități în care alfabetizarea este necesară pentru funcționarea eficientă a grupului și a comunității sale.³

Dacă în anii 1950, se considera că mediul familial este unul marginal în ceea ce privește alfabetizarea, în anii 1990, s-a dezvoltat o înțelegere socio-culturală a alfabetizării, aceasta fiind plasată în contextul social și cultural și înțeleasă ca un capital cultural. În 1999, renumitul profesor american Daniel A. Wagner a subliniat faptul că literația facilitează

integrarea socială și dezvoltarea personală a unui individ și capacitatea acestuia de a se adapta la așteptările sau cerințele societății, dar reprezintă, totodată, și puterea indivizilor de a genera anumite schimbări sociale.⁴

Definițiile și înțelegerea alfabetizării s-au extins considerabil în ultimii ani. Fiind considerată un set de abilități neutre și obiective, independent de contextul social sau de ideologie, literația prespune mult mai mult decât codificarea și decodarea simbolurilor, adică se extinde dincolo de dobândirea abilităților de citire și scriere. Prin urmare, pentru a surprinde întreaga complexitate și diversitate a alfabetizării, în 2003, a fost formulată de către UNESCO o definiție care afirmă: „Alfabetizarea este capacitatea de a identifica, înțelege, interpreta, crea, comunica și calcula, folosind materiale tipărite și scrise în contexte diferite. Alfabetizarea implică învățarea continuă pentru a le permite indivizilor să-și atingă obiectivele, să-și dezvolte cunoștințele și potențialul și să se implice activ în comunitatea din care fac parte și în societate în general.”⁵ Acesta reprezintă al treilea nivel de alfabetizare, cunoscut și sub numele de *alfabetizare multiplă*.

În *RECOMANDAREA CONSILIULUI Uniunii Europene din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții* alfabetizarea este definită drept „capacitatea de a identifica, înțelege, exprima, crea și interpreta concepte, sentimente, fapte și opinii, atât verbal, cât și în scris, folosind materiale vizuale, auditive/audio și digitale în diferite domenii și în diverse contexte. Ea

² „Revised Recommendation concerning the International Standardization of Educational Statistics” [Paris, 1958 - revizuită în 1978], UNESCO, accesat în data de 28.12.2022, <https://en.unesco.org/about-us/legal-affairs/revised-recommendation-concerning-international-standardization-educational>.

³ Ibid.

⁴ Daniel A Wagner, Richard L Venezky, „Adult Literacy: The Next Generation”, *Educational Researcher*, 28, nr.1, 1999: 21-29.

⁵ „Literacy. Definition”, UNESCO, accesat în data de 28.12.2022, <https://uis.unesco.org/node/3079547>.

implică aptitudinea de a comunica și de a stabili conexiuni cu alte persoane, în mod eficient, adecvat și creativ.” Pentru un sens atât de diferit al noțiunii de „alfabetizare” s-a considerat că, în limba română, este mai potrivit să se utilizeze un termen nou, și anume cel de „literație”.

Definirea și istoricul conceptului de „literație pentru / în familie”

Pe baza acestor definiții ale literației și a rezultatelor cercetărilor efectuate de sociologii și antropologii care au studiat conceptul de „familie”, *literația pentru / în familie* este considerată un concept multidimensional, care include totalitatea activităților de literație ce se desfășoară în cadrul familial, fiind un termen-umbrelă care descrie o gamă variată de programe care presupun implicarea membrilor unei familii în activități de literație.

Literația pentru / în familie nu se referă doar la însușirea competențelor lingvistice și matematice, ea înseamnă dezvoltarea armonioasă a relațiilor dintre părinți și copii și implicarea părinților în educația copiilor. Această sintagmă se utilizează și pentru a descrie inițiative, intervenții sau proiecte care au ca scop stimularea și dezvoltarea interacțiunilor dintre membrii unei familii. Deși anterior anului 2011 nu exista nici o referire la familie în documentele Uniunii Europene cu privire la literație, rolul esențial al literației pentru familie a devenit din ce în ce mai recunoscut. În prezent, toate publicațiile și directivele Uniunii Europene referitoare la literație includ noțiunea de „familie”.

Sintagma *family literacy* (tradusă în limba română atât *literație pentru familie*, cât și *literație în familie*) a fost utilizată, pentru prima dată, în 1983, de către educatorul american

Denny Taylor pentru a defini activități de învățare în care sunt implicați atât copiii, cât și părinții lor; aceasta are la bază cea mai veche dintre tradițiile culturale, și anume: învățarea intergenerațională. Practici de învățare intergenerațională au existat dintotdeauna în toate culturile și programe de învățare cu componente de literație care au implicat membrii familiei s-au derulat în întreaga lume, însă fără ca acestea să fie numite *literație pentru familie*.⁶ Congresul Statelor Unite definește *literația pentru familie* ca fiind servicii furnizate pe bază de voluntariat, desfășurate pe o anumită perioadă de timp, astfel încât să producă o schimbare în cadrul familiilor participante și care să integreze toate activitățile următoare:

- activități interactive de literație la care participă copii și părinții acestora;
- pregătirea părinților pentru a deveni parteneri de învățare ai copiilor lor;
- educarea adulților cu scopul de a îmbunătăți situația financiară a familiei;
- instruirea adecvată a copiilor ai căror părinți beneficiază de servicii de literație.

În general, sintagma *literație pentru familie* este utilizată în diverse sensuri:

- 1) pentru a descrie studiul literației în familie;
- 2) pentru a defini un set de măsuri de dezvoltare cognitivă a copiilor;
- 3) cu referire la un set de programe destinate dezvoltării abilităților de literație a cel puțin doi membri ai aceleiași familii.

Dacă avem în vedere acest al treilea sens, *literația pentru familie* sau *literația intergenerațională* se referă la programe coordonate de agenții sau organizații care

⁶ Leona Mary English, „Learning Families: Intergenerational Approach to Literacy”, 2015, *IACE Hall of Fame Repository*,

http://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1479&context=utk_IACE-browseall.

furnizează servicii educative, pe termen lung, atât părinților, cât și copiilor acestora, urmărind toate cele patru componente:

1. educația adulților (extinderea nivelului elementar de educație);
2. educația copiilor (creșterea și dezvoltarea copiilor și implicarea părinților în activitățile educative ale copilului);
3. educația părinților (rezolvarea unor probleme legate de binele familiei în general);
4. activități interactive părinți/copii (le oferă oportunitatea de a-și împărtăși reciproc noile experiențe, de a interacționa, de a deveni parteneri în procesul de educație).

Programele de literație pentru familie

Un studiu detaliat al programelor de literație pentru familie desfășurate în Statele Unite ale Americii, Canada, Australia, dar și în unele state ale Uniunii Europene, a relevat varietatea acestora și faptul că, deși diferă în ceea ce privește scopul, obiectivele, contextul, grupurile țintă sau organizația implementatoare, aceste programe aduc împreună două componente ale sistemului educațional: educația copilului și educația adultului, cu convingerea că aceste inițiative au un impact pozitiv pe termen lung asupra familiilor participante. Obiectivele comune ale programelor de literație pentru familie care au avut rezultate notabile au fost:

- *crearea unei comunități literate* prin încurajarea și valorificarea oricăror forme de învățare (formale, non-formale, informale), prin utilizarea oricăror resurse de învățare, prin implicarea voluntarilor din școli, familii și comunități;
- *îmbunătățirea relațiilor dintre copii, tineri și adulți*, adică reducerea diferențelor dintre

generații și reconectarea acestora într-un mod pozitiv;

- *consolidarea relațiilor dintre familii, instituții de învățământ și comunitare.*

O cercetare asupra practicilor de literație pentru familie în România⁷ a fost realizată în anul 2017, în cadrul proiectului *Family Literacy Works! - Literația pentru familie funcționează!*, finanțat în cadrul programului Erasmus+, în care Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj a fost responsabilă de îndeplinirea primului obiectiv, și anume: realizarea unei analize comparative a practicilor de literație pentru familie identificate în cele cinci țări participante în proiect (România, Macedonia, Portugalia, Slovenia și Bulgaria). Studiarea datelor existente în mediul online, aplicarea unui chestionar și *Cadrul european pentru identificarea exemplelor de bune practici în literația în familie* (ex. www.eli-net.eu) au fost instrumentele utilizate pentru colectarea datelor și pentru analiză. Chestionarul a fost aplicat organizațiilor non-guvernamentale, asociațiilor profesionale, instituțiilor publice (școli, biblioteci), centrelor educaționale care au desfășurat programe de literație pentru familie.

Pentru România, concluziile acestui demers de cercetare au fost următoarele:

- finanțate prin programe de dezvoltare europene sau naționale (granturi SEE, AFCN), de consilii ale administrației publice locale, școli și ONG-uri naționale și internaționale, programele de literație din România au fost furnizate de: școli și inspectorate școlare, biblioteci publice, direcții publice de asistență socială și protecția copilului, ONG-uri și asociații profesionale;
- în majoritatea programelor analizate s-a putut identifica o cooperare între partenerii din sectorul public și cel privat. Colaborarea dintre

⁷ Anca Ioana Docolin, Georgeta Topan, *Research Analysis on Family Literacy Practices in Romania within the Project „Family Literacy Works!”*, 2017, ms.

profesioniștii din diverse domenii a fost în beneficiul comunităților și al grupurilor țintă cărora li s-a adresat;

- acest tip de programe au vizat dezvoltarea personală a celor care au făcut parte din grupuri dezavantajate social și vulnerabile și incluziunea lor socială prin satisfacerea nevoilor lor educaționale, dar și creșterea gradului de conștientizare cu privire la rolul esențial al literației pentru familie ca instrument pentru îmbunătățirea succesului școlar al copiilor și facilitarea dezvoltării unei relații armonioase dintre copii și părinți;
- programele de literație pentru familie au implicat copiii, părinții, profesorii, voluntarii, lucrători din sectorul public și alți profesioniști într-o varietate de activități adecvate cerințelor educaționale ale copiilor (atelier interactive de lectură, vizionări de spectacole și filme, sprijin în efectuarea temelor etc.), activități extrașcolare și de loisir (jocuri de grup, sport, desen/pictură, excursii, vizite la muzee, la cinema, la biblioteci), sesiuni informative pentru părinți despre importanța lecturii pentru progresul școlar și dezvoltarea fizică, emoțională și psihică a copiilor lor, activități de educație parentală care au promovat conceptul "parenting through reading", cursuri, conferințe, atelier, sesiuni informative pentru educatori etc.;
- majoritatea activităților de literație pentru familie din România au avut loc în școli și biblioteci, dar unele dintre ele au fost desfășurate în grădinițe, centre educaționale, centre comunitare, unele fiind situate în comunități marginalizate;
- facilitatorii identificați în cadrul acestei cercetări au fost: profesori din școlile publice, bibliotecari publici și voluntari.

Acești facilitatori fie au lucrat singuri, fie în cooperare unul cu celălalt. Rolul cadrelor didactice în desfășurarea acestor programe de alfabetizare școlară a constat în dezvoltarea

competențelor și integrarea copiilor cu probleme de învățare în comunitate, îmbunătățirea performanței școlare și a abilităților de învățare. Aceste obiective au fost atinse prin implicarea părinților în procesul educațional și dezvoltarea unei relații puternice între părinți și școli. Bibliotecarii din bibliotecile publice au acționat adesea ca facilitatori ai programelor de literație pentru familie.

Folosind diferite metode de lucru, bibliotecarii au încurajat lectura cu voce tare, lectura intergenerațională și lectura de plăcere. În realizarea activităților lor, bibliotecarii au cooperat cu educatori, învățători, profesori, artiști, scriitori și alți profesioniști.

Voluntarii au facilitat, de asemenea, programe de literație în calitate de membri ai unor organizații non-guvernamentale.

Principalele caracteristici ale voluntarilor au fost disponibilitatea lor de a lucra cu copiii, răbdarea, angajamentul și abilitățile pedagogice, abilitățile de comunicare, interpersonale și de rezolvare a conflictelor.

Deși mediul educațional a fost divers și competențele lor diferite, toți facilitatorii au avut același scop: crearea unei culturi a lecturii, stimularea lecturii și a învățării în familie.

Proiecte de literație pentru familie desfășurate în Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

Primul proiect de acest tip a fost proiectul *Vreau să-mi citești!*, desfășurat în perioada ianuarie-iunie 2013, care a avut drept scop creșterea atractivității lecturii prin dezvoltarea capacității de interrelaționare între părinți, bunici și copii.

Familiiile participante au învățat cum să petreacă timp de calitate alături de copiii lor prin lectură, în bibliotecă, locul ideal pentru deprinderea abilității de a citi, multitudinea și varietatea cărților fiind o ofertă tentantă.

Proiectul, în valoare de 5.000 de dolari, a fost finanțat de Fundația IREX România în cadrul programului *Biblionet - lumea în biblioteca mea*, iar parteneri în proiect au fost: Biblioteca Municipală „Teodor Murășanu” Turda, Biblioteca Municipală Dej, Biblioteca Comunală Săndulești și Biblioteca Comunală „Ioan Ploscaru” Frata, având ca partener de instruire Asociația Learn&Vision. Din echipa proiectului au făcut parte: Anca Docolin (coordonator de proiect), Ana-Maria Dudescu, Nicolina Halgaș, Alina Ciceo, Lăcrimioara Pop, Adriana Pătăcean. Simona Bernat, expert educațional de la Asociația Learn&Vision, a fost responsabilă de livrarea cursului pentru bibliotecari, de monitorizarea impactului cursului și al atelierelor, iar Amalia Govor, coordonator PR&fundraising la Asociația Learn&Vision, a fost implicată în activități de promovare a proiectului și de diseminare a rezultatelor acestuia. Colaborarea cu mass media și actorii comunitari implicați a fost asigurată de Sorina Stanca, managerul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj.

Sursele de informare pentru conceperea activităților din proiect au luat în considerare modele de bune practici privind literația pentru familie din Marea Britanie și SUA. Pe durata a 16 ore au fost formați 17 bibliotecari, pentru a putea gestiona ulterior grupuri multi-

generaționale, pentru a utiliza tehnici speciale de lectură și pentru a lucra cu noi tehnologii în comunitățile din care fac parte. Aceștia au aflat mai multe despre ce înseamnă învățarea intergenerațională și pentru familie, despre caracteristicile psihologice ale generațiilor implicate în proiect (copii de școală primară, adulți), despre cum să motivăm mai multe generații să învețe bine împreună, despre lectura predictivă și formularea întrebărilor bune. Pe agenda de training s-au regăsit: tehnici de activizare a lecturii, gestionarea atelierelor intergeneraționale, pregătirea activităților de formare a 3 generații.

Evaluarea cursului de formare a fost făcută prin chestionare: înainte de curs, la finalul primei zi de curs și la finalul cursului, precum și prin interviuarea participanților la training. Activitatea de evaluare a cursului a început imediat după selectarea participanților. Expertul educațional care a susținut activitatea de instruire a trimis fiecăruia prin e-mail un chestionar de evaluare inițială. Cursul a fost gândit în funcție de răspunsurile primite, din care a reieșit care sunt nevoile de instruire, ce abilități își doresc bibliotecarii să-și dezvolte cu ajutorul acestui program de formare, care sunt așteptările și angajamentele lor față de curs.

Fiecare participant a avut ca temă identificarea a două tehnici de activizare a lecturii, iar ca metodă de lucru în cadrul cursului a fost aleasă *Cafeneaua*, așa încât, în final, s-a putut realiza un instrument de lucru util (un material care a cuprins o serie de tehnici pe care le vor folosi în ateliere). S-a discutat concret despre problemele care pot apărea la ateliere și s-au căutat soluții de rezolvare a lor. În final, s-a făcut un exercițiu de selecție de texte potrivite pentru lectura intergenerațională. Au fost stabilite tipurile de texte pentru fiecare atelier: carte ilustrată, text informativ, poezie, basm/poveste, text științific, lăsând bibliotecarii

- facilitatori ai fiecărui atelier să aleagă textul propriu-zis.

Următoarea etapă a proiectului a cuprins organizarea celor 5 ateliere educaționale în fiecare bibliotecă și filială participantă în proiect. S-au desfășurat 40 de ateliere în 8 biblioteci și filiale de bibliotecă din cele 4 comunități urbane și rurale implicate, la care au participat 117 persoane. Înaintea fiecărei activități, facilitatorul atelierului a completat o fișă de proiect care a conținut: structura atelierului pe activități, timpul acordat fiecărei activități, descrierea și argumentarea fiecărei activități, reflecțiile bibliotecarului după atelier. Această fișă a fost folosită în evaluarea atelierelor.

Aceste ateliere au fost bine documentate, fotografiile și video-urile înregistrate fiind postate pe pagina de facebook a proiectului (Proiectul Vreau sa-mi citesti). Impresiile bibliotecarilor și ale participanților, precum și amănunte legate de activități au fost postate periodic pe blog-ul proiectului Blogul proiectului Vreau sa-mi citesti. Fiecare bibliotecă a făcut propriul film de prezentare a proiectului și l-a postat pe youtube. Pentru a crește gradul de interes pentru lectură al generațiilor tinere actuale și cel de alfabetizare digitală al generațiilor mature au fost realizate și activități de tip emisiune radio, dramatizare – lectură pe roluri. Au fost realizate 5 emisiuni radio de lectură pe roluri, emisiuni difuzate prin BibliotecaRadio.

Dincolo de succesul evident al proiectului, dat și de feedback-ul pozitiv al participanților, atitudinea reticentă uneori a adulților față de tehnologie și lectura digitală a constituit un punct vulnerabil.

Ulterior, proiectul a fost extins la nivelul județului Cluj, beneficiind de instruire și alți bibliotecari, care au organizat ateliere inter-generaționale și în alte 13 biblioteci din județ, iar experiența proiectului a fost împărtășită cu

colegii bibliotecari de la Biblioteca „Transilvania” din Chișinău.

Experiența dobândită în proiectul *Vreau să-mi citești!* a fost extrem de utilă în proiectul *Family Literacy Works!*, finanțat prin ERASMUS+, acțiunea-cheie 2, proiect strategic de educație a adulților, și derulat în perioada 2016 – 2019, fiind coordonat de Asociația clujeană Learn & Vision. Parteneriatul din cadrul proiectului a fost constituit din instituții și organizații private și publice: Evrocentar Obuchenie I Partnyorstvo 21 Vek EOD (Bulgaria), Agrupament de Escolas Trigal Santa Maria (Portugalia), Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, Training Center C.E.S. (Macedonia) și Mestna Knjiznica Kranj (Slovenia), selectate pe baza experienței și expertizei în literație și în programe educaționale cu copii și adulți.

Alegerea temei principale, literația pentru familie, a fost făcută ca urmare a observării unei realități: influența hotărâtoare pe care abilitățile de literație le au asupra reușitei școlare a copiilor, a integrării sociale a acestora. Doi factori contribuie major la depășirea amenințărilor de excluziune socială și sărăcie: rolul și atitudinea familiei în ceea ce privește crearea unui mediu literat, propice învățării și educația timpurie. În contextul scrierii acestui proiect, au fost luate în considerare rezultatele obținute în urma testelor internaționale care evaluează alfabetizarea funcțională – PISA și PIRLS și evaluările comparative internaționale

care demonstrează legătura directă dintre competențele de literație ale elevilor și atitudinea parentală față de lectură.

Sprijinirea familiilor pentru formarea abilităților de literație prin susținerea lecturii în vederea sporirii accesului copiilor din medii dezavantajate la o educație de calitate a fost scopul declarat al proiectului.

În acest sens, prima etapă a constat în elaborarea unei *Analize comparative a bunelor practici de literație în familie în Bulgaria, Macedonia, Portugalia, România, Slovenia*⁸ pe baza căreia au fost definite un profil ocupațional nou, *facilitator de programe de literație pentru familie*⁹ și un *Program de training pentru facilitatorii de programe de literație pentru familie*¹⁰. Pentru pilotarea acestui program de training au fost recrutate persoane din rândul educatorilor (educatori, profesori pentru învățământul primar și secundar, consilieri școlari, bibliotecari, psihopedagogi, logopezi, asistenți sociali), care au fost pregătiți să devină facilitatori pentru literație în familie. Rolul acestora a fost de a crea și a implementa programe de literație, având în vedere că membrii familiei sunt primii profesori ai copilului, iar în familiile dezavantajate, cu un background socio-economic scăzut, lectura nu este, în mod necesar, o prioritate. Au participat 111 facilitatori din 5 țări. Aceștia au livrat și pilotat programe pentru 608 copii și adulți,

având la dispoziție un portofoliu de materiale de învățare și resurse bibliografice. Din Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj și din biblioteci rurale ale județului, la *Trainingul facilitatorilor de activități de literație pentru familie* au participat 14 bibliotecari. Ulterior, la activitățile organizate au luat parte 51 de familii - 121 de copii, părinți și bunici.

Impactul asupra organizațiilor implicate în proiect a constat în creșterea capacității acestora de a oferi programe de literație pentru familie și de a cunoaște și coopera cu alte instituții în promovarea literației pentru familie. Membrii familiilor participante la activitățile coordonate de facilitatori au reușit să devină mai conștienți de importanța lecturii și a dezvoltării unui mediu familial propice învățării. Îmbunătățirea relațiilor sociale și a integrării școlare pentru copiii din familii defavorizate au fost alte rezultate atinse în urma pilotării programelor de literație.¹¹

Noutatea temei și activitățile de diseminare desfășurate (conferințe, workshopuri) au reușit să atragă și alți auditori (reprezentanți ai universităților, ai inspectoratelor școlare, ai autorităților locale) care au venit în contact cu acest concept de literație pentru familie, care este tot mai des folosit în lumea educației.

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj a organizat și alte activități și programe de lectură, handmade sau știință, dedicate întregii familii:

⁸ *Comparative Research Analysis on Family Literacy Practices in Bulgaria, Macedonia, Portugal, Romania, Slovenia within the “Family Literacy Works!” Project*, „Octavian Goga” Cluj County Library, May, 2017, accesat în data de 28.12.2022, https://www.bjc.ro/new/files/family-literacy-works/comparative_analysis_draft_may_2017_final.pdf.

⁹ *Occupational Profile for the Family Literacy Facilitator*, City Library Kranj, September 2017, accesat în data de 28.12.2022, [https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/0fc85d1e-e949-4531-](https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/0fc85d1e-e949-4531-bc73-b52e57d02ee2/Occupational%20Profile%20for%20the%20Family%20Literacy%20Facilitator.pdf)

[bc73-b52e57d02ee2/Occupational%20Profile%20for%20the%20Family%20Literacy%20Facilitator.pdf](https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/ece1c75f-b482-49ad-87b2-2facaff8e80/Family%20Literacy%20Facilitators%20Training%20Programme.pdf)

¹⁰ *Family Literacy Facilitators Training Program*, accesat în data de 28.12.2022, <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/ece1c75f-b482-49ad-87b2-2facaff8e80/Family%20Literacy%20Facilitators%20Training%20Programme.pdf>

¹¹ *Raportul final al proiectului Family Literacy Works! elaborat de Asociația Learn&Vision*, ms.

Cu bebe la bibliotecă, Citesc o carte împreună cu copilul meu, LEGO Club, Laboratorul distractiv, Clubul de bricolaj pentru întreaga familie, participând și la evenimente de amploare: *Festivalul pentru întreaga familie, Festivalul Familiei LollyBoom, Orașelul copiilor ș.a.*, alăturându-se, din 2017, altor 80 de biblioteci, școli și librării din 29 de județe ale țării în sărbătorirea *Zilei Internaționale a Cititului Împreună (ZICI)*, coordonatorul la nivel național fiind grupul Citim Împreună România. Multe dintre acestea au continuat să se desfășoare online în contextul pandemiei de COVID 19.

Pentru a veni în sprijinul părinților care au copii cu vârsta cuprinsă între 0 și 3 ani și care aleg să vină în mediul plăcut și cald al bibliotecii împreună cu bebelușii lor, s-a organizat programul *Cu bebe la bibliotecă*, desfășurat săptămânal, începând cu anul 2017, în Secția pentru copii și la filialele bibliotecii, în cadrul căruia li s-au citit povești bebelușilor într-un ambient special adaptat vârstei lor. Motivația care a stat la baza inițierii acestui program de succes a fost concluzia unor studii riguroase realizate de experți pediatrii care afirmă că, până la vârsta de 3 ani, creierul uman își încheie 85% din creșterea fizică și, tot atunci, se dezvoltă circuitele neuronale care depind în foarte mare măsură de limbaj. Prin urmare, un copil căruia i se citește de foarte mic va avea abilități lingvistice și va fi mai inteligent decât un copil căruia nu i s-a citit. Așadar, în condițiile în care studiile de specialitate au evidențiat beneficiile expunerii la lectură a bebelușilor, experții în parenting încurajează părinții să le citească cu voce tare copiilor lor cât mai devreme posibil întrucât această activitate întărește relația părinte-copil, dezvoltă abilități de ascultare, susține dezvoltarea cognitivă și a limbajului, îmbogățește vocabularul, dezvoltă capacitatea de atenție și concentrarea, stimulează dezvoltarea socială și emoțională. Dar cel mai

mare avantaj adus de această activitate este fără îndoială crearea unei legături între lectură și vocea și îmbrățișarea părintelui, transmiterea aceluși sentiment de siguranță și bucurie în proximitatea cărților.

Promovând lectura ca o oportunitate minunată de conectare și ca o modalitate de consolidare a relației unui părinte cu propriul copil, programul intergenerațional *Citesc o carte împreună cu copilul meu*, lansat în septembrie 2011, și-a propus să îi familiarizeze cu biblioteca atât pe preșcolari, cât și pe părinții acestora, astfel încât familiile să se îndrepte spre carte și lectură. Întâlnirile au avut loc săptămânal, la Secția pentru copii și la filialele bibliotecii.

Întrucât, cititul împreună nu este singura modalitate de a petrece timp de calitate în familie, au fost organizate și alte programe care au ca obiectiv consolidarea relațiilor între membrii familiei prin implicarea în diverse activități plăcute și utile pe care să le realizeze împreună sub îndrumarea unui bibliotecar. De menționat sunt: *LEGO Club*, un program intergenerațional în care copiii, alături de părinți și bunici, sunt provocați săptămânal să construiască diverse modele din piese LEGO, dezvoltându-și imaginația, încrederea unora în ceilalți, construindu-și o relație armonioasă prin munca în echipă; *Laboratorul distractiv*, program în cadrul căruia se prezintă o serie de experimente științifice care se pot realiza în familie, din materiale pe care oricine le are la îndemână; *Clubul de bricolaj pentru adulți și întreaga familie*, unde participanții realizează împreună diverse obiecte handmade, stimulându-și creativitatea prin activități practice.

Recomandări

Proiectele și programele prezentate anterior constituie exemple de bune practici care merită realizate și în alte biblioteci publice

sau instituții cu profil similar. Pot fi formulate câteva recomandări care să vină în sprijinul celor care intenționează să implementeze proiecte de acest tip. Având în vedere că scopul oricărui proiect/program de literație pentru familie este acela de a stimula și dezvolta interacțiunile dintre membrii unei familii prin implicarea simultană a acestora în activități de literație, rezultatele așteptate ar trebui să vizeze fiecare membru participant.

În cazul copiilor, ar trebui să se urmărească îmbunătățirea abilităților lor de alfabetizare și a performanței școlare, dar și să educe răbdarea, atenția, concentrarea, perseverența, capacitatea de a lucra în echipă și, nu în ultimul rând, să dezvolte abilități care implică creativitate, gândire, imaginație, îndemânare.

Activitățile organizate susțin și educația parentală prin conștientizarea părinților privind importanța interacțiunii părinte-copil, a activității educaționale a copiilor și prin dobândirea de cunoștințe și metode prin care să-și motiveze copiii să învețe.

Însă, în centrul fiecărui proiect de acest fel, se află familia, iar activitățile organizate nu ar trebui să antreneze separat copiii și părinții, ci familia ca întreg, urmărind îmbunătățirea relațiilor părinte-copil în cadrul familiei prin implicarea în practici de literație în familie.

Rolul facilitatorului de programe de literație pentru familie este esențial, prin urmare este necesară pregătirea acestuia în cadrul unui program de training¹² organizat de un formator specialist. Profilul ideal al facilitatorului descrie o persoană care poate identifica nevoile familiilor și poate adapta diferite modele de lucru la diverse contexte; facilitatorul este un bun comunicator, este capabil să organizeze, să planifice și să desfășoare o lecție sau un

program, știe cum să monitorizeze și să evalueze progresul participanților, este capabil să recunoască nevoile lor, să îi susțină și să îi încurajeze în procesul de învățare. Acesta știe să includă și să conecteze toți membrii unui grup și, în același timp, să rămână neutru, planifică dinamica grupului, creează un mediu de încredere și cooperare și motivează participanții și, mai ales, are abilități de relaționare interpersonală în medii multiculturale și intergeneraționale.¹³ Pentru a încuraja participarea familiilor în aceste programe, tipurile de activități recomandate sunt cele care utilizează abordări și strategii de predare-învățare participative și interactive, care stimulează învățarea prin joc, prin auto-descoperire, creativitate și gândire critică, spre exemplu: lectură predictivă, discuții și jocuri de grup, joc de rol, ilustrare creativă, jocuri cu litere și cuvinte, ateliere creative, de lucru manual ș.a.

Impactul acestor proiecte nu este ușor de măsurat în lipsa unei standardizări. Prin urmare, pe termen scurt, evaluarea se poate face prin feedbackul obținut de la participanți la finalul activităților (aplicare de chestionare, discuții), prin observația directă, iar, pe termen lung, prin urmărirea evoluției performanțelor școlare ale copiilor, a numărului de împrumuturi de carte ale membrilor familiei și a frecvenței cu care aceștia accesează serviciile bibliotecii. Nu în ultimul rând, proiectele și programele de literație pentru familie desfășurate în bibliotecile publice pot influența benefic nu doar participanții ci, prin aceștia, întreaga comunitate locală prin creșterea gradului de conștientizare cu privire la importanța educației formale și non-formale și a rolului bibliotecii publice în acest proces educațional.

¹² Vezi nota 11.

¹³ Vezi nota 10.